

DOMORODÉ NÁRODY FLORIDY PODĽA STREDOEURÓPSKÝCH CESTOPISOV ZO 16. STOROČIA

Igor Zmeták¹

1 Úvod – európske objavovanie Floridy

Polostrov na juhovýchode severoamerického kontinentu dostal dnešný názov Florida² od španielskych moreplavcov pod vedením Juana Ponce de Leóna, ktorí sa plavili okolo východného i západného pobrežia práve na Kvetnú nedeľu pred Veľkonočnými sviatkami v roku 1513. Priamy kontakt domorodcov s Európanmi je zaznamenaný v západnej časti polostrova, v oblasti Tamského zálivu. Udialo sa to v súvislosti so španielskymi pokusmi objaviť aj v Severnej Amerike „zlaté mestá“.³ Išlo o výpravy Pánfila de Narváeza, z ktorej po smrti väčšiny účastníkov priniesol správy Álvar Núñez Cabeza de Vaca.⁴ Úspešnejšia z objaviteľského hľadiska bola výprava Hernanda de Sota, ktorý prešiel v rokoch 1539–1542 so svojou vojenskou jednotkou v sile približne 600 vojakov od vylodenia v Tamskom zálive západným územím dnešného polostrova.⁵ De Soto bol známy svojou krutosťou voči domorodcom, a aj jeho prvé stretnutia s pôvodnými obyvateľmi Floridy boli v znamení vojenských konfliktov, zotročovania porazených a mučenia zajatcov.⁶ De Soto bol presvedčený, že aj na Floride sa nachádzajú zlaté bane, tak ako v Peru, a keď ich nemohol nájsť, nechával domorodcom za trest odsekať končatiny. Podrobne o týchto španielskych praktikách voči domorod-

¹ Príspevok vznikl v rámci projektu IP Slezské univerzity v Opave 2016–2018 Rozvoj interdisciplinarita a internacionalizace výzkumných center se zaměřením na kulturní dějiny.

² V špan. flor – kvet, florido – kvetnatý.

³ Mýtických tzv. sedem miest Ciboly, ktoré mal podľa legendy založiť portugalský biskup, ktorý ušiel niekedy vo 8. storočí pred Arabmi z Lisabonu na západ za more, a tam založil tieto mestá. Bližšie CERAM, C.W.: *První Američan*. Praha 1977, s. 34–44.

⁴ Výprava pod vedením Narváeza trvala 1527–1528 v pôvodnom počte asi 260 pešiakov a 40 jazdcov, a po jej rozpade cesta Cabeza de Vaca a niekoľkých druhov v rokoch 1528–1536. Bližšie MILANICH, Jerald T.: *Florida Indians and the Invasion from Europe*. The University Press of Florida 1998.

⁵ Výprava de Sota preskúmala aj deltu rieky Mississippi, ale nenašla zlaté mesta, tak bola považovaná za neúspešnú. Vrátila sa približne polovica pôvodného počtu Španielov.

⁶ HORDEN, Nicholas – DRESNER, Simon – HILLMAN, Martin: *Objavovanie Ameriky*. Bratislava 1989, s. 224–230.

com informoval očitý svedok⁷ – taliansky obchodník a cestovateľ Girolamo Benzoni.⁸ Spolu s biskupom Bartolomeom de Las Cásas⁹ boli v 16. storočí najvýraznejšími a najhlasnejšími kritikmi španielskej koloniálnej správy na americkom kontinente.

Po neúspechoch pri hľadaní zlata španielske koloniálne aktivity na Floride stagnovali, a v polovici 16. storočia sa na východnom pobreží zastavili francúzske objaviteľské lode pod vedením moreplavca Jeana Ribaulta.¹⁰ Prvá výprava v roku 1562 zanechala v ústí Májovej rieky¹¹ kamenný stĺp s francúzskym erbom.¹² Podľa plánu francúzskeho admirála Gasparda de Colignyho,¹³ malo to nadväzovať na francúzske kolónie v južnej Amerike, v dnešnej Brazílii. *France Antarctique* v Novom svete mala byť oázou slobody pre francúzskych protestantov, sužovaných celé storočie náboženskými vojnami a prenasledovaním od katolíkov.

Francúzski hugenoti sa do ústia Májovej rieky vrátili už o dva roky. V roku 1564 tam pristála výprava pod vedením René de Laudonniéra, ktorej cieľom bolo zmapovať pobrežie Floridy a založiť záchytný bod pre ďalšie osídľovanie. S touto výpravou pricestoval aj kartograf, ktorý mal zakresliť pobrežie – Jacques le Moyne de Morgues.¹⁴ V období rokov 1564–1565 postavili Francúzi v ústí Májovej rieky (St. Johns River) pevnosť Fort Caroline.¹⁵ Vzťahy medzi miestnymi domorodcami a Francúzmi boli založené viac na snahe o vzájomné priateľstvo a obchodnú výmenu, aj keď dochádzalo k mnohým konfliktom a nedorozumeniam. Jacques le Moyne, ako výborný kreslič, vypíňal nielen

⁷ Benzoni, Girolamo (aj Benzoni, Bezoni, Hieronymus), 1519–1572, 15 rokov pôsobil ako obchodník v španielskych kolóniách v Amerike

⁸ BEZONI, Hieronymus: *Americae – Pars Quinta. Nobilis admiratione plena Hieronymi Bezoni Mediolanensis secundae sectionis Hispanorum tum in Nigrittas suos suos, tum in Indos crudelitarem, Gallorumq; pirataru des Hispanis toties reportata spolia Aduentu item Hispanoru in Novam Indiae continentis Hispaniam eorumq; contra incolas eius singula sere Cogita scholia, in quibus res Indiae Inculenter exponuntur*“ Theodor de Bry. Francofurti am Mayn 1595.

⁹ LAS CASAS, Bartolomé de: *O zemí indijských pustošení a vyliďňování zpráva nejstručnější*. Praha 1954.

¹⁰ Jean Ribault (Ribaut, predovšetkým v angl. transkripcii), nar. 1520 Dieppe – 12. 10. 1565, Fort Caroline, Florida.

¹¹ Dnešná St. Johns River, Francúzmi objavená 1. mája 1562.

¹² Podobne vztyčovali portugalskí moreplavci od 15. storočia kamenné stĺpy s portugalskými erbmi – tzv. padrao, na všetkých novoobjavených územiach.

¹³ Gaspard de Coligny (16. 2. 1519–24. 8. 1572), jeden z hlavných predstaviteľov hugenotov počas náboženských vojen v 16. storočí vo Francúzsku.

¹⁴ Jacques le Moyne de Morgues (1533–1588).

¹⁵ Pri dnešnom meste Jacksonville.

kartografické plány pobrežia až po Virgíniu, ale stal sa aj dokumentátorom prírody, rastlín, i miestnych etník.

28. 8. 1565 sa priblížil k pobrežiu Jean Ribault so zásobami a ďalšími sedmi loďami so 600 novými osadníkmi, ale flotilu zasiahla zničujúca búrka s víchricou, a tých čo sa zachránili povražďili na pevnine Španieli, ktorí boli sústredení v blízkej osade St. Augustine. Španielsky admirál Pedro Menéndez de Avilés následne napadol, podpálil a vyplienil aj francúzsku osadu Fort Caroline, kde zhoreli aj všetky kresby, mapy a náčrty Le Moyna. Zlikvidovať v zárodku akýkoľvek cudzí pokus o založenie kolónie na Floride bol výsostný záujem španielskej koruny.¹⁶ Ribault pri týchto vojenských operáciách zahynul, Le Moynemu a Laudonniérovi sa s hŕstkou ďalších podarilo zachrániť.

Jacques le Moyne sa vrátil do Francúzska, ale po masacre hugenotov počas Bartolomejskej noci v roku 1572 emigroval do Anglicka, a na alžbetínskom dvore v Londýne sa stal s podporou Waltera Raleigha uznávaným umelcom. Hlavne jeho kresby a akvarely podľa námetov z Floridy, ktoré po pamäti znovu kreslil, mali obrovský ohlas, a pre dnešok majú mimoriadny historický význam. Sú totiž jedinými zachovanými dokumentmi o Floride a jej pôvodných obyvateľoch v 16. storočí. Výraznou mierou sa o to pričínal ďalší protestant, Theodor de Bry, ktorý ich zaradil do svojej zbierky cestopisov, vydávaných vo Frankfurte.

2 Theodor de Bry a *Collectiones peregrinationum in Indiam orientalem et Indiam occidentalem*

Flámsky rytec, tlačiar a vydavateľ Theodor de Bry patril v 16. storočí k najväčším vydavateľom cestopisov v strednej Európe. Narodil sa v roku 1528 v Luttichu (Liège), v rodine zlatníkov so starými šľachtickými koreňmi. V roku 1560 musel kvôli svojmu protestantskému náboženskému presvedčeniu emigrovať do Strassburgu, kde vládlo tolerantné politické ovzdušie. Strassburg sa vďaka slobodnej atmosfére stal v tejto dobe významným kultúrnym a umeleckým centrom a tam sa počas 10 ročného pôsobenia stal známym rytcom aj Theodore de Bry. Po smrti manželky sa v roku 1570 pre-

---

¹⁶ HAKLUYT, Richard: *The Principall Navigations Voiages and Discoveries of the English Nation ... Imprinted at London, 1589: A Photo-Lithographic Facsimile with an Introduction by David Beers Quinn and Raleigh Ashlin Skelton and with a New Index by Alison Quinn*. 2 Vol. Cambridge 1965.

sťahoval do Frankfurtu, kde sa znovu oženil a zostal bývať až do konca života.¹⁷

Vo Frankfurte vznikli jeho najznámejšie rytiny a tu v roku 1588 založil zo zdedených peňazí aj svoje knižné vydavateľstvo. Na úspechu vydavateľskej značky „Bry“ sa od začiatku podieľali aj jeho synovia Johan-Israel a Johan-Theodore.

Inšpiráciou pre vydávanie cestopisov bol Bryov pobyt v Londýne, kde krátko v rokoch 1580 a 1587–1588 pôsobil ako rytec.¹⁸ Tu ho zaujali a očarili kresby a akvarely Jacquesa le Moyne de Morgues z Floridy, zoznámil sa s autorom a získal od neho a jeho manželky súhlas na vydanie spomienok a kresieb. V Londýne sa Bry zoznámil aj s britským geografom a vedcom Richardom Hakluytom,¹⁹ ktorý sa stal aj Bryovým poradcom pri jeho vydavateľskom pláne na tému zámorských objavov.

Svoje najväčšie a najznámejšie dielo – „*Collectiones peregrinationum in Indiam orientalem et Indiam occidentalem*“ začal Theodore Bry vydávať v roku 1590 vo Frankfurte nad Mohanom. Mala to byť najväčšia a najkomplexnejšia zbierka informácií o zámorských krajinách a jej obyvateľoch v 16. storočí. Hoci Bry zomrel v roku 1598, v jeho diele pokračovali synovia Jean (Johan, Hans) – Israel (1565–1609) a Jean(Johan, Hans)-Theodor (Dieterich) de Bry (1561–1623). Na dokončení veľkolepého projektu, ktorý pozostával zo 14 častí a obsahoval 346 medirytín, sa podieľalo do roku 1634 vydavateľstvo Bry/Merian. Dcéra Jeana (Johana) – Theodora de Bry sa v roku 1618 vydala za Mathausa Meriana Vieux, a tak sa v roku 1623 spojili vydavateľské domy Bry a Merian.

Theodore de Bry a jeho synovia so svojim dielom a predovšetkým ilustráciami, veľmi podstatnou mierou prispeli k vytváraniu predstáv svojich súčasníkov o exotických národoch v Západnej i Východnej Indii, ale tiež aj v Afrike. Spomedzi vydavateľov 16. storočia sa najsystematickejšie venova-

¹⁷ Theodore de Bry zomrel 27. 3. 1598. Súborný cestopisov vydavateľstva Bry vznikli a boli vydané vo Frankfurte nad Mohanom, preto ich môžeme radíť k dielam stredoeurópskej proveniencie. Pre stredoeurópsky kultúrny okruh bola vydávaná aj drahšia a kvalitnejšia farebná verzia v nemčine.

¹⁸ Súborný rytín *The Procession of the Knights of the Garter, The Funeral of Sir Phillip Sidney*.

¹⁹ Richard Hakluyt (1552 Londýn – 23. 11. 1616), anglický geograf a vedec, odborný podporovateľ anglických zámorských objaviteľských plavieb. Inšpirovaný *Cosmographiæ universalis* Sebastiana Munstera publikoval nové poznatky z námorných objavov. Považovaný je za 1. profesora modernej geografie v Oxforde.

li zobrazovaniu aj tzv. barbarských národov a divochov v novoobjavených zámorských krajinách, pre ktoré sa dnes používa súhrnný termín *prírodné národy*.²⁰

V terminológii 16. storočia boli divochmi nazývané národy a kultúry, ktoré sa nevyznačovali vyspelou architektúrou, technickými výtvarnými dielami (napr. palné zbrane), prípadne znalosťou spracovania kovov. Na začiatku storočia nebol ojedinelý názor, že divoch je akýsi medzistupeň medzi človekom a zvieratom. Hlavnou a charakteristickou črtou pri zobrazovaní divochov sa stal kanibalizmus a krvilačnosť. Národy Nového Sveta boli oficiálne katolíckou cirkvou uznané za ľudí až v roku 1537 pápežskou bulou, podľa ktorej pápež uznal, že obyvatelia Západnej Indie majú nesmrteľnú dušu a právo na prijatie kresťanstva, a tiež právo na svoju zem a slobodu.

Správy moreplavcov boli ovplyvnené týmito súdobými predstavami, ich pozorovanie bolo väčšinou veľmi povrchné a často aj zveličené, podľa toho, na aký účel správa slúžila. Verejnosť v Európe túžila po fantastických príhodách z krajín, ktoré ležali za hranicami poznateľného sveta – ne jednej strane čakala správy o nájdení stratených rozprávkových miest, plných bohatstva všetkého druhu (hlavne zlata a drahokamov) a zároveň ju vzrušovali správy o hrôzostrašných končinách a strašných obyvateľoch.

Pri analýze cestopisných správ je nevyhnutné brať do úvahy aj podiel autorov na interpretovaní opisovaných skutočností. Dobovou európskou imagináciou boli ovplyvnení nielen priami účastníci, ale aj ilustrátori a vydavatelia kníh v Európe, ktorí správy interpretovali tak, aby vyhovovali vkusu čitateľov, prípadne aby dostatočne šokovali.

Knihy z vydavateľstva Bry sú reprezentatívnou ukážkou dobového myslenia – bola tam snaha do súboru cestopisov zahrnúť všetky známe správy a ilustráciami zdôrazniť všetky podstatné a významné skutočnosti. To najdôležitejšie sa odzrkadľovalo už na titulných listoch – klaňanie sa modlám, kanibalizmus, divokosť a nahota domorodcov.

Súbor kníh z edície *Collectiones peregrinationum in Indiam orientalem et Indiam occidentalem* vytvára spolu unikátnu kolekciu originálnych správ

²⁰ V súčasnosti pod odborným termínom *prírodné národy*, ako kultúrno-antropologickou kategóriou, označujeme spoločnosti, ktoré žijú v úzkej previazanosti so svojím prírodným biologickým prostredím, pričom toto prostredie a jeho udržanie v pôvodnom stave je rámcomou témou ich kultúrno-spoločenských aktivít. Antropologický termín *prírodné národy* sa udomácnil a používa sa v stredoeurópskom kultúrnom okruhu, v Škandinávii a v Holandsku (v nemeckých jazykoch ako *Naturvölker*, *Naturvoelker*). V anglickom jazykovom prostredí zodpovedá tomuto termínu všeobecný výraz *first nations*.

a postrehov cestovateľov 16. storočia o „divokých“ domorodcoch v novoobjavených zámorských krajinách. Očividnými svedkami prvých stretnutí s úplne odlišnými kultúrami sú Jacques Le Moyne de Morgues, René de Laudonnière, Francis Prettie, Francis Drake a Thomas Candish (Cavendish), ale tiež aj vedci ako astronóm Thomas Harriot v službách Richarda Greinvilla a Waltera Raleigha. Spektrum autorov dopĺňajú aj postrehy od Krištofa Kolumba, Nicolasa Villagagnonia, Johna Witha, Johana Stadena, Jeana Leria Burgunda, ale aj Hieronyma Benzoniho, Ulricha Schmidta, či Agostina Casiodora de Reina. V stredoeurópskych historických knižniciach sa zachovalo viacero exemplárov z pôvodnej Bryovej edície.²¹ Boli vo svojej dobe veľmi populárne (ale aj drahé vydania s ilustráciami).

Knihy z vydavateľstva Bry obsahovali veľké množstvo obrazovej dokumentácie – rytín, ktoré takto vizuálne oslovovali tých, ktorí nevedeli čítať, alebo na to z rôznych dôvodov nemali čas, možnosť alebo záujem. Výber obrázkov slúžil vydavateľom ako určitá reklamná upútavka. S trochou nadsádzky by sa dalo povedať, že výpoveď obrázkov v knihách 16. storočia je niečo ako dnešné televízne správy, alebo populárny časopis – zachytávali to, čo ľudí najviac zaujímal, alebo šokovalo.

Autorom väčšiny medirytín je samotný Theodor de Bry (resp. aj jeho synovia a rytecká dielňa) a vznikali ako verné, či vylepšené prekreslenie pôvodných obrázkov, ktoré boli často veľmi jednoduché skice prípadne drevoryty. Theodor de Bry bol vynikajúci rytec a o kvalite jeho vyobrazení svedčí to, že dodnes, ak sa stretávame s dobovými ilustráciami 16. storočia na tému zobrazenia domorodých obyvateľov oboch Amerík, patria medzi najreprezentatívnejšie.

3 Jacques Le Moyne de Morgues a domorodé národy Floridy

Jacques le Moyne de Morgues prišiel s francúzskou hugenotskou výpravou na Floridu ako kreslič, ktorý mal za úlohu vypracovať kartografické plá-

²¹ Na Slovensku sa zachovali po dva zviazané súbory kníh zamerané na oblasť Ameriky. V Slovenskej národnej knižnici v Martine: BRY, Theodor de: *Collectiones peregrinationum in Indiam orientalem et Indiam occidentalem*. Sign.: IB 3952 v latinčine a BRY, Theodor de: „Das 6.–9. Theil Americae Warhaftige und liebliche Beschreibung etlicher fürnemmen Indianischen Landschaften und Insulen...“ Sign.: IA 708 v nemčine.

V Oravskom múzeu P. O. Hviezdoslava – Čaplovičovej knižnici v Dolnom Kubíne: BRY, Theodor de: *Collectiones peregrinationum in Indiam orientalem et Indiam occidentalem*. Sign.: IV/3135/5 v latinčine a druhý, kolorovaný súbor Sign.: IV/4771 v nemčine.

ny východného pobrežia až po Virgíniu. Ale vďaka nespornému nadaniu, stal sa aj dokumentátorom prírody, rastlín, i miestnych domorodých obyvateľov. Jeho obrazy, komentáre k nim, obrazy a zápisky majú mimoriadny historický význam – sú jedinými dnes zachovanými dokumentmi zo 16. storočia z Floridy, ktoré zachytávajú a popisujú dnes už neexistujúcu kultúru Timukuov.²²

Podľa posledných archeologických a antropologických výskumov²³ bol rozsah tejto populácie pri príchode Európanov asi do 200 tisíc ľudí, koncom 16. storočia klesol počet v dôsledku rozšírenia sa európskych infekčných chorôb na asi 50 tisíc, v roku 1700 je evidovaných asi 1000 Timukuov, v roku 1752 už len niekoľko desiatok a etnikum zaniká, resp. zostávajúci členovia sa asimilujú so Seminolmi.²⁴

Le Moyne kreslil nielen významné scény pri stretnutí dvoch odlišných kultúr – Európanov a domorodcov, ale aj všetky dôležité aspekty každodenného života Timukuov. Pri dobytí a vypálení pevnosti Fort Caroline Španielmi v roku 1565 však všetky jeho kresby zhoreli. Pobyt Le Moyna v Londýne a stretnutie s Theodorom de Bry, ako aj jeho záujem o vydanie cestopisu ho presvedčilo opätovne nakresliť to, čo si z pobytu na Floride pamätal, a zároveň napísať, či nadiktovať ku každému obrázku sprievodné a vysvetľujúce komentáre.

Le Moynove rozprávania a podklady sa stali v poradí druhou knihou veľkého súboru cestopisov 16. storočia *Collectiones peregrinationum in Indiam orientalem et Indiam occidentalem*, ktorý sprostredkoval najnovšie geografické a kultúrne objavy nielen v strednej, ale v celej Európe. Preto boli všetky knihy vydávané v univerzálnej latinčine „*Brevis narratio eorum quae in Florida Americae provincia Gallis acciderunt, secunda in illamnavigatione, duce Renato de Laudoniere, classis praefecto Anno M.D.LXIII. (1564)*“,²⁵ s príväzkom „*Indorum Floridam provinciam inhabitantium eicones, primum*

²² Timucua (alebo aj Timuqua) – etnická a jazyková skupina kmeňov obývajúcich oblasť dnešnej strednej a severnej Floridy a južnej Georgie. Jazyk Timucua nemá žiadne vzťahy so susednými jazykovými skupinami Muskogee (Maskodží), Algonkin, Arawak, Chibcha, Warao. Gramatika a slovník jazyka Timukuov sa zachoval v publikácii zo 17. storočia – PAREJA, Francisco de: *Catecismo en lengua Timuquana y Castellana*. 1627.

²³ MILANICH, J. T.: c. d.; HANN, John H.: *A History of the Timucua Indians and Missions* (ďalej iba *A History of the Timucua Indians*). University Press of Florida 1996; HUDSON, Charles M.: *The Southeastern Indians*. University of Tennessee Press 1976; HANN, John H.: *Indians of Central and South Florida: 1513–1763* (ďalej iba *Indians*). University Press of Florida 2003.

²⁴ MILLANICH, J. T.: 1998 c. d.; HANN, J. H.: *A History of the Timucua Indians*.

²⁵ LE MOYNE, Morgues Jacobo, 1591: „*Brevis narratio eorum quae in Florida Americae provincia Gallis acciderunt, secunda in illamnavigatione, duce Renato de Laudoniere, classis praefecto Anno M.D.LXIII. (1564)*“ Theodore de Bry, Francofurti, 1591. Slovenská národná knižnica v Martine, Sign.: IB 3952;

ibidem ad vivum expressae Jacobo le Moyne, cuicognomem De Morgues“.²⁶ Zároveň, ako bola tradícia v stredoeurópskych protestantských kruhoch, bolo súčasné vydanie aj v ľudovom jazyku – nemčine: „*Warhafftige Abconterfaytung der Wilden in America so daselbst erstlichen lebendiger weise abgerissen Jacob Le Moyne oder Morques genant*...“²⁷ spolu s doplňujúcim príväzkom „*Der ander Theyl der Newlich erfundenen Landschafft Americae von dreyen Schiffahrten so die Franzosen in Floridam*...“.²⁸ Všetky medirytiny do kníh sú nakreslené Theodorom de Bry, resp. pochádzajú z jeho ryteckej dielne.

Skúsený vydavateľ Theodor de Bry ilustroval svoje knihy tak, aby na obraze vyjadril to najpodstatnejšie z autorovho textu, zároveň aj to, čo zodpovedalo predstavám doby, prípadne zvýraznil prvky, ktoré mohli vzbudiť záujem. Ilustrácie odzrkadľujú aj názory Európanov 16. storočia a ich vnímanie odlišných kultúr.

Domorodí náčelníci boli zobrazovaní podľa európskych šablón ako králi s potrebnými atribútmi, v rúchach, s vlečkou, žezlami. V podobnom duchu je napísaný aj text.

Kráľ s určitými šľachticmi sa ráno každý deň v roku zvykne schádzať na verejnom, na to určenom mieste, na ktorom sú akoby do polkruhu zostrojené veľké lavice, medzi ktorým je iná, klesajúca, máličko vychýlená lavica, pevne stojaca na deviatich drevených okrúhlych koloch ako kráľovské kreslo, na ktorom sedí on sám, aby sa líšil od ostatných. Tam ho po jednom chodia pozdraviť podľa poradia. Zdraviť začínajú starci, dvíhajú obe ruky do výšky hlavy hovoriac „ha, he, ya, ha, ha“, na čo ostatní odpovedajú „ha, ha“. Len

LE MOYNE, Morgues Jacobo, 1591: „*Brevis narratio eorum quae in Florida Americae provicia Gallis acciderunt, secunda in illam navigatione, duce Renato de Laudoniere, classis praefecto Anno M.D.LXIII. (1564)*“ Theodore de Bry, Francofurti, 1591. Múzeum P.O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne – Čaplovičova knižnica, Sign.: IV/3135/5.

²⁶ LE MOYNE, Morgues Jacobo, 1609: „*Indorum Floridam provinciam inhabitantium eicones, primum ibidem ad vivum expressae Jacobo le Moyne, cuicognomem De Morgues*“ Theodore de Bry, Francofurti, 1609. Múzeum P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne – Čaplovičova knižnica, Sign.: IV/3135/5.

²⁷ LE MOYNE Jacob Morges, 1591: „*Warhafftige Abconterfaytung der Wilden in America so daselbst erstlichen lebendiger weise abgerissen Jacob Le Moyne oder Morques genant. Jetzt aber in Kupffer und an Tag gegeben durch Dietrich von Bry*“ Dietrich von Bry, Franckfort am Mayn, 1591. Múzeum P.O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne – Čaplovičova knižnica, Sign.: IV/4771.

²⁸ LE MOYNE Jacob Morges., 1591: „*Der ander Theyl der Newlich erfundenen Landschafft Americae von dreyen Schiffahrten so die Franzosen in Floridam (die gegen Ridergang gelegen) gethan. Eine unter dem Hauptmann h. Laudoniere, Anno 1564. Die ander unter h. Ribauld 1565. Die dritte unter h. Guorgucho 1567 geschehen*“ Dietrich von Bry, Franckfurt, 1591. Múzeum P.O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne – Čaplovičova knižnica, Sign.: IV/4771.

čo niekto dokončí pozdrav, odchádza si sadnúť na lavice. Ak je treba jednať o nejakej vážnej veci, kráľ privoláva svojich kňazov a starších, ktorých sa vypytuje na názor na jednotlivé veci. O žiadnej veci nenariadi nič bez toho, žeby najskôr niekoľkokrát zvolal zhromaždenie, na ktorom vec veľmi dobre premyslia skôr, ako ju nariaadia. Medzitým kráľ káže ženám, aby varili cassinu. Je to nápoj pripravený z listov nejakých kríkov, ktorý lisujú a podávajú. Keď kráľ a poprední muži sedia na svojich laviciach, niekto stojac oproti pred kráľom s rozťahnutými rukami dobroreči jemu samotnému a aj ostatným, ktorí vypili tento nápoj. Muž, ktorý riadi ceremóniu, ponúka tento horúci odvar vo veľkej lastúre najskôr kráľovi, potom v tej istej lastúre (na príkaz kráľa) všetkým ostatným podľa poradia. Tento nápoj si cenia tak veľmi, že nikomu v tomto zhromaždení nie je dovolené piť ho bez toho, aby najskôr prejavil svoju silu v boji. Okrem toho tento nápoj má výnimočnú schopnosť, že hneď po vypití spôsobuje potenie. Tým, čo ho nedokážu v sebe udržať, ale ho vydávajú, nie je zverená žiadna náročnejšia vec alebo poverenie vykonať nejakú namáhavú službu. V mnohých prípadoch sa stáva, že sa tri alebo štyri dni musia zrieť jedla. Po vypití tohto odvaru však dvadsaťštyri hodín môžu znášať hlad a smäd. Hoci posilňuje a otužuje telá, nedráždi hlavu, ako sme videli, keď slávili takéto hostiny.²⁹

Spomínaný rituálny nápoj cassina (u Timukuov cacina) je z cezmíny Yaupon (známej ako Yaupon Holly), ktorá obsahuje kofeín. Nápoj sa vyrábal zo stonky a listov rastliny (odb. *ilex vomitoria*), ktoré sa najprv sušili a potom pražili. Okrem pocitu povzbudenia, ktoré zabezpečoval kofeín, boli v rastline obsiahnuté aj látky vyvolávajúce zvracanie. Nápoj sa používal na obrady zamerané na prečistenie organizmu, ktoré odstráni duševné aj fyzické znečistenie. U Timukuov ju pili muži pri obradoch v obecnom dome, ale právo variť tento nápoj mala aj náčelníčka ženského klanu.³⁰ Cassina, alebo indiánsky čaj (podľa Španielov), bol známy a obľúbený nápoj na celom juhovýchode Severnej Ameriky, etniká Muscogee, Caddo, Choctaw, Cherokee ho nazývali čierny nápoj, a dá sa vystopovať až do archeologickej kultúry Hoppewell. Pod názvom Carolina tea, alebo Appalachian tea sa na juhovýchode používal ako náhrada kávy a čaju až do roku 1890.³¹

²⁹ LE MOYNE, Morgues Jacobo, 1591: „*Brevis narratio eorum quae in Florida*. Taf. XXIX. Preklady z latinskej verzie Pavol Miklovič, preklady z nemeckej verzie a porovnania textov Igor Zmeták.

³⁰ HANN, J. H.: c. d., s. 26, 9–91.

³¹ HUDSON, Ch. M.: c. d., s. 59–62, 138–141; HANN, J. H.: *A History of the Timucua Indians*, s. 26, 90–91, 328.

Podľa Moyneho opisov, ako aj z rytín Theodora de Bry, možno dobre rekonštruovať každodenný život floridských domorodcov. Pre fyzický vzhľad a rozlíšenie s inými indiánskymi etnikami, boli pre Timukuov typické u mužov dlhé vlasy zviazané dohora a na temene vytvorený špecifický drdol. Rozšírené bolo tetovanie, ktoré sa získavalo pri iniciačných rituáloch. Rovnako sa zachovali aj informácie o spôsobe bývania.

Indiáni zvyknú budovať svoje mestečká takýmto spôsobom. Potom čo si vyberú miesto vedľa toku nejakého potoka, zrovnajú ho so zemou ako sa len dá, potom do brázdy vedenej do kruhu vrážajú vedľa seba do zeme hrubé a guľaté koly s výškou dvoch ľudí. Pri vchode do mestečka sa kruh trochu zužuje na spôsob ulity slimáka, aby bol tesnejší a umožňoval vstúpiť dnu nie viac ako dvom ľuďom naraz, a tiež koryto potoka je vedeného k tomuto vchodu. Pri vchode zvyknú stavať okrúhlu chyžu a na protíľahlom konci druhú. Každá je plná škár a dier a pekne ozdobená podľa regiónu. V nich bývajú oni ostrážití muži, ktorí zďaleka cítia stopy nepriateľov. Len čo nosom zacítia prítomnosť nejakých nepriateľov, vyrazajú im oproti, a zahánajú ich zvýšeným hlasom, po začutí ktorého sa obyvatelia hneď zbiehajú na obranu mestečka, ozbrojení lukmi, šípami a kyjakmi. Strednú časť mestečka zaberajú budovy kráľa trochu vhlbené pod zem kvôli slnecnej páľave. Obklopujú ich príbytky šľachticov, všetky slabo pokryté palmovými vetvami, pretože ich používajú nie viac ako deväť mesiacov. Ďalšie tri mesiace, ako som povedal, trávajú v lesoch. Odtiaľ sa vracajú domov. Ak nájdú mesto vypálené nepriateľmi, vystavujú si nové s podobného materiálu. Kráľovské paláce Indiánov nádherné.³²

V opisoch sa miešajú postrehy bystrého pozorovateľa so štylizáciou na spôsob európskych pomerov (kategória šľachticov), prípadne mohli autorovi ako vzor slúžiť už vtedy známe domorodé hierarchické spoločenské systémy v strednej Amerike, teda mestské štáty Aztékov či Toltékov v oblasti dnešného Mexika. V geografickej oblasti Severnej Ameriky bol hierarchický model spoločnosti s kráľom a vysokou šľachtou známy jedine u kultúry Natchezov, vo vzdialenej oblasti na dolnom toku rieky Mississippi. Na juhovýchode, vrátane vyspelých poľnohospodárskych kultúr Chickasawov, Choctawov, Creekov, či Cherokeeov, žili domorodé národy spoločnosti v rodovo – kmeňovom systéme rozdelenom na klany. Kmeň tvorilo väčšinou 2–10 obcí, ktoré si volili spomedzi svojich najschopnejších členov svojho náčelníka – kazika. Domy boli postavené z drevených stĺpov, strechy mali

³² LE MOYNE, Morgues Jacobo, 1591: *Brevis narratio eorum quae in Florida*. Taf. XXX.

z palmových listov. Na spoločenské udalosti bol určený veľký obecný dom, do ktorého sa v niektorých prípadoch mohlo zmestiť až 3000 ľudí.³³

Indiáni svedomito obrábajú pôdu. Muži vedia robiť motyky z rybích kostí, ktorým nasadzujú drevené rúčky a nimi pomerne ľahko okopávajú zem, lebo je dosť kyprá. Potom, keď je riadne rozdrvená a vyrovnaná, najprv niektoré ženy robia palicou do zeme diery a ďalšie za nimi do nich hádžu zrná bôbu, prosa. Po zasiatí zanechávajú polia kvôli blížiacej sa zime, ktorá je často studená a v oblasti medzi západom a severom trvá aj okolo troch mesiacov, totiž od 24. decembra do 15. marca. Chodia nahí, tak sa na zimu sťahujú do lesov. Po zime sa vracajú domov a očakávajú dozreté siatiny. Po žatve ukladajú plodiny do zásoby na celý rok, nerobia z nich žiadny tovar, snáď z výnimkou ich výmeny za nejaké chatrné náradie.³⁴

Juhovýchod Severnej Ameriky obývali vyspelé poľnohospodárske kultúry, ktoré pestovali kukuricu, fazuľu, zeleninu, tabak. Známe boli letné a zimné sídla, sťahovanie do lesov na zimu súviselo s pravdepodobným minutím zásob a sťahovaním sa za lepšími podmienkami na zabezpečenie potravy z lovu zvierat.

Pri lovení jeleňov vynakladajú nevídanú námahu. Aby ich chytili čo najväčších, navliekajú si na telo jeleniu kožu, pričom jeleniu hlavu si prispôbia na vlastnú hlavu tak, že cez očné diery môžu hľadiť ako cez kuklu. Takto upravení držia v ruke luk a šíp kráčajú čo najbližšie k ničoho sa nebojácim jelenom. Potom, čo najskôr vypozerujú miesto, kam sa jelene chodia napájať k rieke, ich môžu ľahko zasiahnúť, keďže v tomto regióne sa vyskytujú v nadmernom množstve. No predsa len si – poučení prírodou – chránia pomocou kôry stromu ľavé rameno, aby ich silné jelene neporanili. Kožu stiahnutú z jeleňa vedia nie mečom, ale pomocou lastúr pripraviť tak starostlivo, že by sa v celej Európe nenašiel nik, domnievam sa, kto by to dokázal s takouto zručnosťou.³⁵

Floridskí domorodci boli známi aj lovom aligátorov, čo bol pre európskych pozorovateľov neobyčajný zážitok. Moyne ho opisuje takto: S krokodíľmi bojujú takýmto spôsobom: pri rieke zostrojujú chalúпку plnú škár a dier, v ktorej stráža môže už zďaleka zazrieť alebo začuť krokodíľov, pretože prinútené hladom vyliezajú z riek a ostrovov kvôli koristi. Keď ju nenájdu, vy-

³³ MILANICH, J. T.: c. d.; HANN, J. H.: *A History of the Timucua Indians*; HUDSON, Ch. M.: c. d.; HANN, John H.: *Indians*.

³⁴ LE MOYNE, Morgues Jacobo, 1591: *Brevis narratio eorum quae in Florida*. Taf. XXI.

³⁵ LE MOYNE, Morgues Jacobo, 1591: *Brevis narratio eorum quae in Florida*. Taf. XXV.

dávajú taký hrozný rev, že ho je možné počuť do vzdialenosti polovice míle. Vtedy bdejúci strážca zvoláva pripravenú stráž. Desať alebo dvanásť mužov uchopí dlhý strom a vyrážajú s ním oproti tomuto mocnému zvieraťu, ktoré sa približuje s otvárajúcou sa papulou, pripravené niekoho z nich chytiť. Muži s veľkou obratnosťou vrážajú tenšiu časť stromu do papule krokodíla ako len najhlbšie môžu, aby sa potom vďaka nerovnej a drsnej kôre nemohol oslobodiť. Krokodíla obrátia na chrbát a jeho brucho, ktoré je mäkkšie, dorážajú kyjakmi a kopijami. Jeho chrbát, pokrytý tvrdými šupinami, je totiž nepreniknuteľný, zvlášť ak je krokodíl starší. Týmto spôsobom lovenia krokodílov sa Indiáni trápia tak, že v noci aj cez deň sa zhromažďujú na stráženie nie v menšom počte, ako my proti veľmi neúprosným nepriateľom.³⁶

Z hladiska prípravy potravy bolo veľmi obľúbené opekanie mäsa na otvorenom ohni a grilovanie na drevených roštoch, ale mäso sa varilo aj na pare. Timukuovia si radi pripravovali aj mäsové a zeleninové vývary.

Aby mohli tieto zvieratá zaiste dlhší čas uchovať, zvyknú ich pripravovať takto. Po vrazení štyroch drier a hrubých podpier do zeme ukladajú na ne iné dreva ako pletivo, cez ne rozložia zvieratá a ryby a pod nimi rozložia oheň, aby pomocou dymu stvrdli. Ich starostlivému a dôkladnému stvrdnutiu zvyknú venovať veľkú starostlivosť, aby ich ľahšie chránili pred skazením, ako je to možné vidieť na tomto obrázku. Vskutku sa domnievam, že táto zásoba sa pripravuje na prežitie v zimných mesiacoch, počas ktorých sa skrývajú v lesoch, lebo nikdy sme hoci aj niečo veľmi malé nemohli od nich vymôcť. Preto, ako som povedal, „stodola“ zo zásobami je zriadená pod skaliskom alebo útesom popri rieke, neďaleko nejakého veľkého lesa, odkiaľ, keď je treba, si ich vozia malými člnkami.³⁷

V určitom období roka zvyknú často robiť hostiny. Na túto službu majú vybraných kuchárov a tiež hlavnú veľkú a okrúhlu hlinenú nádobu (ktorú sami vedia tak pripraviť a dôkladne rozpáliť, že v nej môže vriť voda rovnako ako aj v našich kotlíkoch). Tú ukladajú na hrubé drevo, na ktorom zakladajú oheň, pričom niektorý z nich drží v ruke vejár veľmi vhodný na rozduchovanie ohňa. Medzitým, čo ženy vyberajú to, čo je potrebné pre jedlo, hlavný kuchár hádže do hrnca to, čo treba uvariť, iní nalievajú vodu do jamy na čistenie, ďalší prináša vodu v nádobe podobnej vedru, ďalší o nejaký plochý kameň trie korenia, ktoré sa majú nasypať na jedlá. Hoci podľa svojho zvyku konajú veľké hostiny, v jedení sú striedmi, a tak sa stáva, že žijú dlho. Jeden

³⁶ LE MOYNE, Morgues Jacobo, 1591: *Brevis narratio eorum quae in Florida*. Taf. XXVI.

³⁷ LE MOYNE, Morgues Jacobo, 1591: *Brevis narratio eorum quae in Florida*. Taf. XXIV.

z náčelníkov ma uistil, že má vek tristo rokov a otec, ktorého mi ukázal, ho prežíva o päťdesiat rokov. Aby som povedal pravdu, keď som ho uvidel, domnieval som sa, že vidím ľudské kosti pokryté nie viac ako kožou. Zaiste, tí, ktorí u kresťanov vzbudzujú hanbu svojimi hlučnými pitkami a hostinami bez miery, a krátia si tak život, by mali byť právom zverení do výchovy týmto barbarským ľudom, aby sa od nich učili miernosti a triezvosti.³⁸

Moyne, ako dobrý pozorovateľ každodenného spôsobu života, si všimol aj pohybové aktivity floridských indiánov. Mladíci sa pravidelne cvičia v behu. Medzi sebou sa dohodnú na odmene, ktorú potom získava ten, kto dokáže dlhšie bežať bez prerušenia. Často sa tiež cvičia v streľbe lukom. Napokon majú aj hru s loptou: v strede priestranstva je do zeme vrazený strom vysoký osem alebo deväť siah a na jeho úplnom vrchole je pripevnený nejaký štvorec zostavený z prútov. kto ho trafi loptou získava odmenu. Okrem toho sa zabávajú lovením a chytaním rýb.³⁹

Tí, čo sa vrátili z vojny domov, majú určité miesto, na ktorom sa zvyknú schádzať. Tam znášajú nohy, ruky a kožu z hlavy nepriateľov a so slávnostnou pompou ich ukladajú na dlhé koly vrazené do zeme v určitom rade. Potom mág uprostred kruhu sediacich mužov a žien pred týmito údmí so soškou v ruke podľa obvyklého zvyku preklína nepriateľov šeptaním tisícok zaklínadiel. Na opačnej strane na kraji priestranstva kľacia traja muži. Jeden z nich v oboch rukách drží kyjak a udiera ním na plochý kameň, reagujúc tak na jednotlivé mágove slová. Další dvaja po jeho stranách v každej ruke držia vysušený a palicou prepichnutý plod nejakej rastliny. Ide o dyne alebo nedozreté tekvice, ktoré po otvorení zhora aj zdola a po odstránení vnútra a semien naplňajú kamienkami alebo zrnami. Nimi po šeptaní mága potriasajú a rinčia podobne ako s hrkálkami. Tieto slávnostné dni zvyknú sláviť zakaždým, čo sa zmocnia nejakých nepriateľov.⁴⁰

Štylizácia sa prejavovala aj pri opise svadobných obradov. Kráľ, ktorý si chce dať priniesť manželku, nariaďuje vybrať tú najkrajšiu a tú najvznešenejšiu zo zástupu urodzených dievčat. Potom vyvolenú kráľovnú položia na kreslo pokryté kožou nejakého vzácného zvieraťa, v zadnej časti ozdobené vetvami prevísajúcimi tak, aby chránili hlavu sediacej. Kreslo je pripevnené na dve dlhé pevné tyče, ktoré zdvíhajú štyria mohutní muži a podopierajú ich plecami. V jednej ruke nesú drevenú podperu, ktorú podložia pod dlhé tyče,

³⁸ LE MOYNE, Morgues Jacobo, 1591: *Brevis narratio eorum quae in Florida*. Taf. XXVIII.

³⁹ LE MOYNE, Morgues Jacobo, 1591: *Brevis narratio eorum quae in Florida*. Taf. XXXVI.

⁴⁰ LE MOYNE Morgues Jacobo, 1591: *Brevis narratio eorum quae in Florida*. Taf. XVI.

keď si potrebujú oddýchnuť. Dvaja ďalší kráčajú z oboch strán popri kráľovniných bokoch a nesú veľmi vkusne zhotovené okrúhle tienidlá upevnené na podlhovastých paliciach, ktoré chránia kráľovnú pred slnečným žiarením. Popredu idú iní muži, ktorí trúbia na trúbach zostrojených z kôry stromu dvomi otvormi, hore úzkymi, dole širšími. Majú najviac dva otvory, hore aj dole. K trúbkam sú pripevnené oválne zlaté, strieborné, medené guľôčky pre lepší zvuk. Vzadu kráčajú dievčatá najkrajšie zo všetkých, vkusne ozdobené náhrdelníkmi a náramkami z perál a pod pupkom a nad bedrami opásané machom istých stromov na zakrytie pohlavných údov. Každé dievča nesie v ruke košík plný vyberaných plodov. Za nimi nasleduje telesná stráž.⁴¹

Správy prvých Európanov, ktorí sa stretli v 16. storočí s pôvodnými americkými kultúrami podliehali viacnásobnej štylizácii. Na jednej strane, to bolo presvedčenie o univerzálnom stavovskom type kultúry s kráľom, šľachtou a poddanými, ako poznali z Európy. Zároveň to bolo doplnené predstavami o krvilačných divochoch a kanibaloch, nemajúcich plný status ľudskosti.

Správy a reporty o domoch plných rozvešaného údeného ľudského mäsa by bolo možné zaradiť do tzv. hororovej literatúry pre dobového čitateľa, ale na druhej strane práve tento druh správ svojou obľúbenosťou a rozšírenosťou najviac formoval náhľad obyvateľov Európy na domorodé kultúry.

Jacquesovi Le Moyne de Morgues a Theodorovi de Bry slúži ku cti, že sa v cestopisoch o Floride snažili podať čo najobjektívnejší pohľad na tamojšiu indiánsku kultúru v textovej i obrazovej časti. Ani výber ilustrácií v knihách nie je sústredený iba na oblasť extrémnych javov v kultúrnom konflikte medzi európskou civilizáciou a domorodcami. Časť medirytín je zameraných na zobrazenie každodenného života prírodných národov – spôsobu lovu, prípravy potravy, liečenia chorých, obrábanie pôdy...

Pre čitateľa 16. storočia patrila k najdôležitejším témam otázka, akým svetom vôbec sú novoobjavené krajiny, či bytosti, ktoré ho obývajú sú ľudia, alebo nejaké monštrá. Druhou najdôležitejšou otázkou bol spôsob viery divochov, ich náboženské rituály, a to, či sú schopní prijať vieru v Boha, a na treťom mieste spôsob ich každodenného života. Odpovede na tieto otázky nám prinášajú spoločne Jacques le Moyne a Theodore de Bry. Zároveň je možné, prostredníctvom ich diela skúmať, podľa čoho si vytvárali a formovali svoj pohľad na zámorské kultúry obyvatelia strednej Európy v ranom novoveku.

⁴¹ LE MOYNE, Morgues Jacobo, 1591: *Brevis narratio eorum quae in Florida*. Taf. XXXVII.

Prílohy:

Obr. 1:

Európsky štylizovaná rytina indiánskeho náčelníka s atribútmi kráľa
a jeho manželky so sprievodom.

Rytiny Theodora de Bry zo súboru – *Collectiones peregrinationum
in Indiam orientalem et Indiam occidentalem*

(Fond Oravského múzea P. O. Hviezdoslava – Čaplovičova knižnica
v Dolnom Kubíne)

Obr. 2:

Lov jeleňov na Floride. Rytiny Theodora de Bry na danú tému zo súboru – *Collectiones peregrinationum in Indiam orientalem et Indiam occidentalem* (Fond Oravského múzea P. O. Hviezdoslava – Čaplovičova knižnica v Dolnom Kubíne)

Obr. 3:

Príprava potravy u Timukuov na Floride. Rytiny Theodora de Bry zo súboru
– *Collectiones peregrinationum in Indiam orientalem et Indiam occidentalem*
(Fond Oravského múzea P. O. Hviezdoslava – Čaplovičova knižnica
v Dolnom Kubíne)

Obr. 4:

Lov aligátorov v 16. storočí domorodcami na Floride.

Rytiny Theodora de Bry na danú tému zo súboru –

Collectiones peregrinationum in Indiam orientalem et Indiam occidentalem

(Fond Oravského múzea P. O. Hviezdoslava – Čaplovičova knižnica
v Dolnom Kubíne)

RESUMÉ

DOMORODÉ NÁRODY FLORIDY PODĽA STREDOEURÓPSKÝCH CESTOPISOV ZO 16. STOROČIA

Správy prvých Európanov, ktorí sa stretli v 16. storočí s pôvodnými americkými kultúrami podliehali viacnásobnej štylizácii. Na jednej strane, to bolo presvedčenie o univerzálnom stavovskom type kultúry s kráľom, šľachtou a poddanými, ako to poznali z Európy. Zároveň to bolo doplnené predstavami o krvilačných divochoch a kanibaloch, nemajúcich plný status ľudskosti.

Jacquesovi Le Moyne de Morgues a Theodorovi de Bry slúži ku cti, že sa v cestopisoch o objavovaní Floridy snažili podať čo najobjektívnejší pohľad na tamojšiu indiánsku kultúru v textovej i obrazovej časti. Ani výber ilustrácií v knihe nie je sústredený iba na oblasť extrémnych javov v kultúrnom konflikte medzi európskou civilizáciou a domorodcami. Časť medirytín je zameraných na zobrazenie každodenného života – spôsobu lovu, prípravy potraviny, liečenia chorých, obrábanie pôdy.

Pre čitateľa 16. storočia patrila k najdôležitejším témam otázka, akým svetom vôbec sú novoobjavené krajiny, či bytosti, ktoré ho obývajú sú ľuďmi, alebo nejaké monštrá. Druhou najdôležitejšou otázkou bol spôsob viery divochov, ich náboženské rituály, a to, či sú schopní prijať vieru v Boha, a na treťom mieste spôsob ich každodenného života. Odpovede na tieto otázky nám prinášajú spoločne Jacques le Moyne a Theodore de Bry. Zároveň je možné, prostredníctvom tohto diela skúmať, podľa čoho si vytvárali a formovali svoj pohľad na zámorské kultúry obyvatelia strednej Európy v ranom novoveku.

Kľúčové slová: Florida, Theodore de Bry, Jacques le Moyne de Morgues, Timucua

SUMMARY

INDIGENOUS PEOPLES OF FLORIDA IN THE SIXTEENTH CENTURY CENTRAL EUROPEAN TRAVEL LITERATURE

The reports of the first Europeans who met with the indigenous American cultures in the 16th century were subject to multiple stylizations. On one hand, there existed a conviction about a universal culture of the estates, with the king, aristocracy and subjects as known from Europe. On the other hand,

an image of the bloodthirsty savages and cannibals lacking the full status of humans was present.

The fact they tried to picture faithfully the native indigenous culture in both textual and pictorial part of their travel books on the discovering of Florida gives credit to Jacques Le Moyne de Morgues and Theodor de Bry. The choice of the book illustrations is not at all restricted to the extreme phenomena in a cultural conflict between the European civilization and the natives. Part of the chalcographies is focused on the representation of their everyday life – the way of hunting, cooking, treatment of the diseases, or soil cultivation.

For a 16th-century reader, one of the most important questions was the one on the essence of the newly discovered lands, and whether their inhabitants were human beings or monsters. The second most important question was the faith of the savages, their religious rituals, and their ability to adopt the faith in God, and thirdly, their way of life. Jacques le Moyne and Theodore de Bry answer these questions for us. At the same time, this work allows us to study how the inhabitants of the 16th-century central Europe were forming their opinion of the overseas cultures.

Keywords: Florida, Theodore de Bry, Jacques le Moyne de Morgues, Timucua

Translated by Mgr. Juliana Zmetáková

Mgr. Igor Zmeták, Ph.D.
Ústav historických věd
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
Slezská univerzita v Opavě
Bezručovo náměstí 13
746 01 Opava
Česká republika
e-mail: igor.zmetak@fpf.slu.cz